

Colecția Viața în Hristos
Seria Imnografie bizantină

2

Matei Kamariotis

**Canoane la
dumnezeiasca Schimbare la Față
a Mântuitorului**

Traducere din limba greacă veche

LAURA ENACHE

Studiu introductiv de

DIMITRIE K. HAGIMIHAIL

Ediție îngrijită de

Pr. DRAGOȘ BAHRIM

Carte tipărită cu binecuvântarea

Înaltpreasfințitului

TEOFAN

Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

Editura Doxologia

Iași, 2016

CUPRINS

Viața și opera lui Matei Kamariotis (Dimitrie K. Hagimihail) 7

Canoane la dumnezeiasca Schimbare la Față a Mântuitorului

<i>Canonul I</i>	21
<i>Canonul al II-lea</i>	33
<i>Canonul al III-lea</i>	45
<i>Canonul al IV-lea</i>	57
<i>Canonul al V-lea</i>	69
<i>Canonul al VI-lea</i>	79
<i>Canonul al VII-lea</i>	89
<i>Canonul al VIII-lea</i>	101

Viața și opera lui Matei Kamariotis

Introducere¹

Viața

Matei Kamariotis² s-a născut la Constantinopol la mijlocul celei de-a doua decade a secolului al XV-lea, din părinți probabil tesaloniceni. Tatăl lui era preot, care, potrivit mărturiei lui Matei însuși³, desfășura o activitate

¹ Traducere după Dimitrie K. Hagimihail (ed.), *Ματθαίου τοῦ Καμαριώτου, Κανόνες εἰς τὴν Μεταμόρφωσιν, Ἱερα Μονὴ Παντοκράτορος*, Sf. Munte Athos, 2002, pp. 9-24, ediție după care s-au tradus și canoanele de față.

² Despre Matei Kamariotis vezi: D.K. Hagimihail, *Ματθαίος Καμαριώτης: συμβολή στη μελέτη του βίου, του έργου και της εποχής του*, teză de doctorat, Tesalonic, 2002, unde sunt prezentate și izvoarele cu privire la viața lui; E. Trapp et al., *Prosopographisches Lexikon der Palaiologenzeit*, Viena, 1976; A.P. Kazhdan (ed.), *The Oxford Dictionary of Byzantium*, New York, Oxford, 1991; C. Astruc, „La fin inédite du Contra Plethonem de Matthieu Camariotes”, *Scriptorium* 9, 1955, pp. 246-262; A. Biedl, „Matthaeus Camariotes. Specimen Prosopographiae Byzantinae”, *Byzantinische Zeitschrift*, 35, 1935, pp. 337-339. [O altă lucrare de doctorat, cu același subiect, a realizat și C.T. Papadakis, *Ματθαίος Καμαριώτης: το θεολογικό του έργο: μετά εκδόσεως ανέκδοτων έργων του*, Tesalonic, 2000, n.ed.]

³ Matei Kamariotis, *Monodie la cucerirea Constantinopolului*, PG 160, 1061BC.

Introducere

importantă la centrele filantropice din Constantinopol, care funcționau sub supravegherea Bisericii.

Matei a mai avut o soră și un frate care, la rândul lui, avea patru copii. Tatăl lui și fratele lui și-au pierdut viața în timpul cuceririi Constantinopolului, în timp ce au fost salvați mama lui, sora lui și unul dintre nepoții lui, pe care însuși Matei s-a îngrijit să-l răscumpere din robie. Ceilalți trei nepoți au fost siliți să-și schimbe credința și să devină mahomedani⁴. Kamariotis, se pare, nu a fost căsătorit. În orice caz, la cucerirea Constantinopolului nu era căsătorit, după cum afirmă în *Monodia* pe care a compus-o despre Constantinopol⁵.

Matei a ucenicit pe lângă Gheorghe Scholarios, ulterior devenit Ghenadie, cel dintâi patriarh al Constantinopolului după cucerire. Pe lângă el a studiat gramatica, retorica, filosofia și teologia. A dobândit, de asemenea, cunoștințe de matematică, de geometrie și de astronomie. Ghenadie Scholarios, într-una din epistolele sale, vorbește în cuvinte măgulitoare despre Matei și lasă să se înțeleagă faptul că acesta era ucenicul său preferat⁶. Așa cum

⁴ Sunt trei surse principale de unde s-au extras aceste informații: *Monodia* lui Kamariotis (PG 160, 1061-1069), epilogul la *Cuvântul împotriva lui Plethon*, editat de C. Astruc, „La fin inédite du Contra Plethonem de Matthieu Camariotes”, *Scriptorium* 9, 1955, pp. 246-262 și epilogul la *Compendiul de gramatică*, care este redat în teza de doctorat a lui D.K. Hagimihail, *Ματθαίος Καμαριώτης: συμβολή στη μελέτη του βίου, του έργου και της εποχής του*, Tesalonic, 2002, pp. 26-27.

⁵ Matei Kamariotis, *Monodie la cucerirea Constantinopolului*, PG 160, 1069A.

⁶ L. Petit, X. Siderides, M. Jugie (eds.), *Oeuvres complètes de Gennade Scholarios*, Paris, 1928-36, t. 6, pp. 178-180.

putem constata și din alte surse, Kamariotis dobândise o cultură vastă și multilaterală. De altfel, acest lucru îl dovedește și opera sa variată, precum și preocupările lui mai generale filologice și teologice.

În jurul anului 1445, Matei își încheiase studiile alături de Ghenadie și a urmat cariera de profesor. Este cu neputință ca în această perioadă Kamariotis să fi ocupat o poziție publică sau vreun loc la Patriarhie, fiindcă urcase pe tronul patriarhal Mitropolitul Mitrofan uniatul și toți antiunioniștii au fost înlăturați din posturile lor și, în general, au fost excluși de la activitățile legate de Patriarhie. De altfel, Kamariotis, într-un cuvânt la Sfinții Trei Ierarhi⁷, face referire la furtuna care bântuia prin Biserică în această perioadă. Cel mai logic este, prin urmare, ca Matei să fi exercitat funcția de simplu dascăl, înlocuindu-l probabil pe profesorul său, Ghenadie, care în această perioadă a părăsit catedra.

Aici putem să notăm că vederile teologice ale lui Matei Kamariotis erau similare cu ale dascălului lui. Este un adept înflăcărat al teologiei ortodoxe, se opune inovațiilor de origine apuseană în credință, precum și învățăturilor bizantini care le exprimă (de pildă, Ioan Arghirovopoulos), se opune și filosofiei lui Plethon, împotriva căruia a scris două cuvinte critice. Cât privește interesele sale filosofice, era un susținător al lui Aristotel și se delimitează de filosofia scolastică a lui Toma d'Aquino.

⁷ C.I. Dyonouniotes, „*Ἀνέκδοτα ἐγκώμια εἰς τοὺς τρεῖς Ἱεράρχας*”, *Ἐπετηρὶς Ἐταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν*, 10, 1933, p. 71.

*Canoane la dumnezeiasca
Schimbare la Față a Mântuitorului*

*Canonul I la dumnezeiasca
Schimbare la Față a Mântuitorului*

Cântarea 1, glasul 1

Irmosul:

«**H**ristos se naște, slăviți-L! Hristos din ceruri, întâmpinați-L! Hristos pe pământ, înălțați-vă! Cântați Domnului tot pământul și cu bucurie, popoare, lăudați-L, că S-a preaslăvit.»

Hristos în Muntele Tabor urcă, schimbându-Se la față înaintea cuvioșilor ucenici, arătând strălucirea feței și culoarea veșmintelor fulgerând mai albă decât zăpada.

Trebuia ca oamenii să vadă slava Stăpânului făpturii, ca să creadă că este Dumnezeu, pătimind de voie în firea trupului; pentru aceea arată celor aleși dintre ucenici slava dumnezeirii.

Slavă...

Chipul cel muritor l-ai schimbat spre arătarea dumnezeieștii Tale firi, strălucind mai luminos decât soarele. Pentru aceea, pe ucenicii Tăi i-ai încredințat schimbându-Ți înfățișarea și mai înainte de Pătimiri vestindu-le, Mântuitorule, înfricoșătoarea Înviere.

Și acum...

Taborul și Ermonul să se bucure de numele slavei lui Dumnezeu, întru care Hristos S-a proslăvit. Și ceea ce L-a născut pe El nouă tuturor să se bucure împreună de lumina cunoștinței cu care am fost luminați.

Cântarea a 3-a

Irmosul:

Fiului, Celui născut fără stricăciune din Tatăl mai «înainte de veci, și mai pe urmă din Fecioară întrupat, fără sămânță, lui Hristos-Dumnezeu să-I strigăm: Cel ce ai înălțat fruntea noastră, Sfânt ești Doamne.»

Dumnezeu vorbind în chip odinioară în munte cu Moise, acum Hristos în persoană a vorbit pe Tabor

cu el și cu Ilie în slavă, înfățișându-i pe ei Lui cu adevărat în chip mai presus de minte.

Dumnezeu, Cel ce stăpânește peste vii și peste morți, pe unul dintre morți, pe celălalt dintre vii, îi aduce și pe amândoi îi înfățișează Luiși, când S-a arătat ucenicilor în Muntele Tabor, unde a și vorbit cu ei.

Slavă...

Minunată este priveliștea, minunat este muntele după ce S-a arătat lor și ucenicii îndeamnă să facă și colibe pentru Hristos și proroci, încât să poată petrece fără întristare în acestea, nu într-o cunoștință vorbind.

Și acum...

Dumnezeu, Cel ce în Muntele Tabor a strălucit în lumină fără de asemănare, din pânțele tale, Fecioară, S-a întrupat fără de sămânță, muritor făcându-Se, Căruia și cântăm: Cel ce ai înălțat fruntea noastră, sfânt ești, Doamne!